

การปรับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่โดยความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนปฐมอโศก และองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน

Adapting Local Administration Organization Role on New Public Management Approach by Community Strenght: Pathom-Asok Community and Prapraton Subdistrict Administration Organizations Case

อาทิตย์ ผดุงเดช¹, สุภรารัตน์ มหาสุข²
¹วิทยาลัยนวัตกรรม, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
²คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
E-mail: arthit_phd@yahoo.com

Arthit Phadungdech¹, Supararat Mahasuk²
¹College of Innovation, Thammasat University
²Faculty of Political Science, Thammasat University
E-mail: arthit_phd@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเข้มแข็งของชุมชนที่จะเป็นกลไกผลักดันการปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวทาง การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) โดยใช้วิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ กรณีศึกษาชุมชนปฐมอโศก ที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน ผลจากการศึกษาพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนปฐมอโศก อันเป็นผลมาจากชุมชนมีค่านิยม และวัฒนธรรมร่วมกัน รวมถึงการบริหารจัดการภายในชุมชนแบบมีส่วนร่วม จนสามารถทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ นั้น ไม่ได้ทำให้บทบาทและความสำคัญของบริหารส่วนตำบลพระประโตนลดลง นั่นคือ ความเข้มแข็งของชุมชนไม่ได้ลดบทบาทและความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหากแต่เป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปรับเปลี่ยนบทบาท และการทำงานให้เป็นไปตามแนวคิดของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ซึ่งศึกษาครั้งนี้กล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาปรากฏการณ์มุมมองกลับจากแนวคิดที่ว่าภาครัฐส่วนกลางจะเป็นผู้สร้างกลไกขับเคลื่อนผลักดันให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนด้วยการกระจายอำนาจ แต่ผลจากการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนสามารถที่จะสร้างความเข้มแข็งได้ด้วยตนเอง และความเข้มแข็งดังกล่าวมีผลอย่างสำคัญในการสนับสนุนและผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับเปลี่ยนบทบาท และสามารถบริหารจัดการตามแนวทางของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : การจัดการภาครัฐแนวใหม่; ชุมชนเข้มแข็ง; ชุมชนปฐมอโศก

Abstract

This paper purposes to show an important of strength of community that is influential mechanism on role adapting of Local administration organization follow “New public management” Approach. By using qualitative approach to explore effects of Phathom-Asok strength Community on adapting Prapraton Subdistrict Administration Organization’s role express that Phathom-Asok strength Community, arise from common value and culture include participatory community management bring to be “Self-dependence community”, do not decrease Prapraton Subdistrict Administration Organization’s roles and important. It means that not only community strength do not decrease local Administration Organizations’ roles and important but also be the important driver to role and practice adaptation following to new public management concept. We can say, this is convert phenomena study from concept that believe on the central government will be the driver and stimuli community strength trough decentralization. But this result suggests that communities able to built strength by themselves and the strength could be the significance driver for enhancing and forcing local administration organizations practices following to New public management approach

Keywords: New public management; Community strength; Pathom-Asok Community.

บทนำ

การปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินเป็นปฏิริยาสนองตอบต่อสภาวะโลกาภิวัตน์และปัญหาการขาดประสิทธิภาพของการบริหารราชการแผ่นดิน และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกระบวนการ รูปแบบและวิธีการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐจากรูปแบบการบริหารราชการแผ่นดินในแบบประเพณีนิยม (traditional public administration model) ไปสู่การปฏิรูประบบราชการ หรือ การปฏิรูปภาครัฐที่ใช้ “หลักการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New public Management)” ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดผสมผสานกับหลักการประชาธิปไตยยุคใหม่ที่เน้นการสร้างระบบราชการที่มีคุณลักษณะของระบบในเชิงประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพที่อิงหลักธรรมาภิบาล และประชาธิปไตย ซึ่งต้องการลดบทบาทการแทรกแซงและจำกัดขนาดของรัฐและระบบราชการลงโดยอาศัยกลไกตลาดเข้ามาทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ (จุมพล หนิมพานิช, 2548) ที่นำไปสู่แนวทางการปรับปรุงและพัฒนาอย่างขนานใหญ่ในระบบการบริหารภาครัฐ ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมสังคม

แต่ผลของการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเมืองมากกว่าชนบท เป็นการพัฒนาที่ทำให้สังคมต้องพึ่งพาภายนอกมากขึ้นให้หลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการพึ่งพาเครื่องจักรกล เทคโนโลยี การพึ่งพาวิถีคิด รวมทั้งการพึ่งพารูปแบบการดำรงชีวิต ผลจากการพัฒนาทำให้คนไทยในสังคมไร้ศีลธรรมมากขึ้น จิตใจเสื่อมลง มีการทำลายต้นตุนทางสังคมอย่างประเมินค่าไม่ได้ เกิดการรวมศูนย์อำนาจการพัฒนา ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเอง ผลก็คือ ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ ชุมชนท้องถิ่นหลายชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรของตนเอง และการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้น เน้นการพัฒนาในทิศทางเดียวและฐานเดียวทั่วประเทศโดยไม่ให้ความสนใจกับทางเลือกของท้องถิ่น (ลินธุ์ สโรบล, 2548)

การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่จึงให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปภาครัฐ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติถึงความสำคัญของการกระจายอำนาจการปกครองให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในมาตรา 78 และมาตรา 282 ถึงมาตรา 290 ซึ่งเป็นที่มาของการตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบไปด้วย ประการแรก การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารจัดการบ้านเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยมุ่งลดบทบาทของรัฐในส่วนกลางลง เหลือภารกิจหลักที่ต้องทำเท่าที่จำเป็น และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานชุมชนท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชนมากขึ้น การกระจายอำนาจจึงเป็นการจัดความสัมพันธ์ของอำนาจใหม่ระหว่างส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาวะการบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงในสภาวะที่บ้านเมืองมีกลุ่มที่หลากหลาย มีความต้องการและความคาดหวังจากรัฐบาลเพิ่มมากขึ้น และมีความแตกต่างกัน ในขณะที่รัฐเองก็มีความสามารถและทรัพยากรที่จำกัดในการตอบสนองปัญหาความต้องการ

ที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่นได้ทันต่อเหตุการณ์และตรงตามความต้องการของท้องถิ่น ประการที่สอง การกระจายอำนาจเป็นการกระจายหน้าที่ที่เป็นประโยชน์โดยตรงกับท้องถิ่นให้ท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการเอง กระจายอำนาจตัดสินใจ ทรัพยากรการบริหาร ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และความพร้อมให้แก่ท้องถิ่น(จุมพล, 2548; ปธาน สุวรรณมงคล: 2543; วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2548)

ความสำคัญและความจำเป็นของการกระจายอำนาจคือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้อยู่อาศัยและทำงานในภูมิลำเนาของตน โดยมีเจ้าหน้าที่ช่วยรับผิดชอบให้บริการสาธารณะพื้นฐานมาสู่ประชาชนในพื้นที่ โดยประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสร่วมคิดร่วมทำในอันที่จะดูแลกิจการบ้านเมืองในส่วนของตน ซึ่งเป็นจุดที่เรียกว่า การพึ่งพาตนเอง การกระจายอำนาจจะเป็นส่วนที่ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลส่วนกลาง หากท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองรัฐบาลจะสามารถถ่ายเทสรรพกำลังในการไปดูแลภารกิจต่าง ๆ ในภาพรวม รวมถึงพื้นที่ที่ยังต้องการความช่วยเหลือที่คาดหวังจากการกระจายอำนาจ คือ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งหากท้องถิ่นมีความพร้อมในการดูแลปกครองตัวเองส่วนหนึ่ง และช่วยดูแลปกครองส่วนรวมอีกส่วนหนึ่งก็เป็นสิ่งที่ช่วยให้ความเจริญของประเทศในส่วนรวมเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว (ทิพาวดี เมฆสวรรค์, 2543)

เมื่อพิจารณาบทบาทใหม่ของการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นตามแนวการจัดการภาครัฐแนวใหม่ พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทใหม่ในฐานะเป็นผู้ส่งเสริมการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ให้บริการพื้นฐานที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น และเป็นประโยชน์โดยตรงต่อท้องถิ่น ประสานนโยบาย วางกฎระเบียบเพื่อประโยชน์ของคนในท้องถิ่น กระตุ้นเศรษฐกิจ คุ้มครองสิทธิและความเป็นธรรมในท้องถิ่น โดยรัฐส่วนกลางจะหันมาเน้นบทบาทในการทำหน้าที่เป็นฝ่ายเอื้ออำนวยความสะดวกมากกว่า จะเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทกว้างขวางไม่จำกัดเฉพาะเพียงบทบาทผู้ให้บริการ อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทต่าง ๆ ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอีกด้วย บทบาทดังกล่าวจะเป็นกรอบในการกำหนดหน้าที่ของ อปท. เพื่อให้เกิดการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดี (Good Local Governance) ในสังคม(จุมพล, 2548) เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของ อปท. และประโยชน์มหาชน

จากการศึกษาสถานะด้านชุมชนของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) พบว่าสังคมไทยได้ปรับตัวเข้าสู่ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมืองอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การพัฒนาชนบทกับเมืองมีลักษณะแยกส่วนส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนาของชุมชนชนบท อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและการจัดการความรู้มีมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีการรวมตัว รวมกลุ่มและมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้สามารถจัดการกับปัญหาที่มากกระทบกับชุมชนได้ในระดับหนึ่ง พร้อมกับมีการเตรียมความพร้อมของท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีกลไกการบริหารงานให้พร้อมรับภารกิจกระจายอำนาจโดยภาครัฐได้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการจัดทำแผนชุมชนแล้ว 3,657 ตำบล การส่งเสริมกระบวนการประชาคมในการจัดทำแผนของส่วนท้องถิ่นและอำเภอ รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน การสร้างเครือข่าย

วิสาหกิจชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างงานสร้างอาชีพให้ แก่ชุมชนขณะทีในด้านวัฒนธรรม ค่านิยมที่ดำรงและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังถูกละเลยและมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ค่อย ทั้งระบบคุณค่าของสังคมไทยในเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเริ่มเสื่อมถอย อย่างไรก็ตาม สังคมไทยยังมีผู้นำการพัฒนาโดยเฉพาะผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านกระจายอยู่ทุกพื้นที่ และมีบทบาทสำคัญเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนทำให้มีชุมชนต้นแบบที่มีความเข้มแข็งสามารถเป็นแบบอย่างเพื่อเรียนรู้และประยุกต์ใช้อยู่ทั่วทุกภูมิภาค สะท้อนภาพที่ว่ายังมีแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์ของการพัฒนาที่ยังขาดความสมดุล โดยอาศัยการพัฒนาจากระดับฐานราก คือ ความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อการพัฒนาประเทศในภาพรวมให้เกิดความยั่งยืน

จากแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ทำให้เห็นบทบาทของภาครัฐในปัจจุบันที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของการปฏิรูประบบราชการในการลดขนาดของภาครัฐ โดยเปลี่ยนบทบาท และมีการกระจายอำนาจมากขึ้นในระดับท้องถิ่น มุ่งการเสริมสร้างความเข้มแข็งดังที่จะเห็นได้จากยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต่าง ๆ แต่สิ่งในอีกด้านหนึ่งยังมีชุมชนมากมายที่มีความเข้มแข็งโดยการริเริ่มหรือเป็นการดำเนินการจากภายในชุมชนก่อนที่จะมีการปฏิรูประบบราชการ เช่น ชุมชนปทุมมอโคก จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าบทบาทของราชการส่วนท้องถิ่นจะมีเป็นอย่างไรหรือการปรับตัวอย่างไร ยิ่งไปกว่านั้น กลไกต่าง ๆ ที่การปฏิรู้นำมาปรับใช้นั้นชุมชนที่มีความเข้มแข็งได้มีการดำเนินการอยู่แล้ว จึงเกิดคำถามว่า มีความเป็นไปได้หรือไม่ที่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งนั้นจะเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อน การจัดการภาครัฐแนวใหม่

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษานี้เป็นศึกษาการปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวการจัดการภาครัฐแนวใหม่อันเป็นผลมาจากความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้กรณีศึกษา ชุมชนสันติโคก และองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ (Unit of analysis) โดยเนื้อหาในส่วนของกรณีศึกษานำเสนอเพื่อต้องการชี้ให้เห็นถึงบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีความเข้มแข็งของชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นปัจจัยเอื้อที่สำคัญต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อแสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์กลับจากแนวคิดที่ว่า การจัดการภาครัฐแนวใหม่จะเป็นตัวส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน แต่การศึกษานี้จะแสดงให้เห็นว่าความเข้มแข็งของชุมชนสามารถเอื้อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการตามแนวคิดของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ได้เป็นอย่างดี

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การเก็บข้อมูลจากการวิจัยทางเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interviewing) โดยสัมภาษณ์แบบเต็มจำนวน 15 คน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชากรในชุมชนปทุมมอโคก ผู้บริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล

พระประโทน คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล และประชาชนในชุมชนโดยรอบชุมชนปทุมมอโคก

ผลการศึกษา

ชุมชนปทุมมอโคกเป็นชุมชนตัวอย่างชุมชนหนึ่งในแง่ความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนปทุมมอโคกอยู่ในเขตการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน ซึ่งเรียกชุมชนอีกชื่อหนึ่งว่า “ชุมชนบุญนิยมปทุมมอโคก” หมายถึง พุทธสถานปทุมมอโคก และหมู่บ้านปทุมมอโคกรวมกัน เพราะก่อนที่จะหมู่บ้านในชุมชน พุทธสถานได้ก่อเกิดขึ้นก่อน เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 จากที่ดินบริจาคด้วยความเลื่อมใสศรัทธาในปฏิปทาการปฏิบัติของ “พ่อท่านสมณะโพธิรักษ์” ประธานสงฆ์ชาวอโคก และได้เริ่มโครงสร้างหมู่บ้านปทุมมอโคก ปี พ.ศ. 2526

ชุมชนปทุมมอโคกมีวัตถุประสงค์ในการสร้างชุมชน คือ เพื่อรวมกลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม ฝึกฝนการดำเนินชีวิตเรียบง่าย ประหยัด และอยู่ในกรอบของศีล ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ จัดให้มีกองกลางสำหรับผลิตปัจจัย 4 ของชุมชน ถ้าผลิตเหลือก็นำออกจำหน่ายจ่ายแจกสู่ชุมชนอื่นได้ รวมถึงพัฒนาชุมชนให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติ เผยแพร่พุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงโดยชุมชน

วัฒนธรรมของชุมชน

ชุมชนปทุมมอโคกเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมของชุมชนที่ยึดถือแนววิถีพุทธอย่างเคร่งครัด ตามแนวคิดและความเชื่อของคณาจารย์อโคก ซึ่งมี สมณะโพธิรักษ์ เป็นผู้นำที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ชุมชนปทุมมอโคกที่โครงสร้าง ระเบียบการบริหารงานที่เป็นของชุมชน โดยชุมชนปทุมมอโคกเริ่มต้นเกิดจากการรวมกลุ่มของผู้ปฏิบัติธรรมที่มีความเลื่อมใสศรัทธารวมกลุ่มกันเกิดการจัดตั้งขึ้นเป็นชุมชนซึ่งคนในชุมชนส่วนมากมาจากต่างถิ่นไม่ใช่คนพื้นเพเดิมในท้องที่ชุมชนปทุมมอโคกเป็นชุมชนที่อยู่ในหมู่ที่ 5 ของตำบลพระประโทน มีสมาชิกในชุมชนทั้งสิ้น 324 (รายงานทะเบียนชุมชน, 2550) คน การจะเข้ามาเป็นสมาชิกของชุมชนจะมีระเบียบของชุมชน ซึ่งจะมีนายทะเบียนชุมชนเป็นผู้ดูแลคนในชุมชนทุกฐานะ ทั้งการเข้า และการออก โดยผู้ที่เข้าพักหรืออยู่อาศัยในชุมชนต้องถือศีลอย่างน้อยศีล 5 และทานอาหารมังสวิรัต

วัฒนธรรมของชุมชนในการดำเนินชีวิตจะยึดแนวคิดและหลักการอันประกอบไปด้วย 5 ภาพ คือ อิสระเสรี ภาพ (independence) ภราดรภาพ (fraternity) สันติภาพ (peace) สมรรถภาพ (efficiency) และบูรณภาพ (integrity) ซึ่งรวมความทั้งหมดหมายถึง ความไม่ยึดติด ความเป็นอิสระเหนือวัตถุทรัพย์สินศฤงคาร ไม่หอบหวง เรียกว่าทุกคนต่างมีอิสระภาพในการแบ่งปันจนเกิดความเป็นพี่น้อง นั่นคือภราดรภาพ ไม่แย่งชิงทรัพยากร เมื่ออยู่กันอย่างพี่น้องจึงเกิดความสงบสุขเป็นสันติภาพ ซึ่งความสงบสุขนี้ทำให้ชุมชนมีเวลาเพียงพอที่จะมาสร้างสมรรถภาพให้กับตนเองด้วยความขยันขันแข็ง โดยชาวอโคกจะเป็นผู้ที่กินน้อยใช้น้อย ที่เหลือเงินเหลือสังคม ชาวชุมชนจึงเป็นผู้มีสมรรถภาพที่ดี สามารถสร้างสรรค์กิจการงานโดยไม่ต้องเข้าพกเข้าห่อของตน แต่นำไปสู่ส่วนรวมคือชุมชน และออกไปสู่สังคมประเทศชาติและมนุษยชาติ

จากแนวคิดข้างต้นนำไปสู่การนำระบบสาธารณโภคี คือ ทุกคนบริโภคร่วมกันเหมือนกงสีใหญ่ คนในชุมชนทำงานโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใช้เงินกองกลางเป็นการใช้เพื่อส่วนรวม และการใช้เครื่องแต่งการจะเป็นแบบเดียวกัน คือ ชุดม่อฮ่อม และการใช้ภาษาของชุมชนในการเรียกที่แตกต่างจากชุมชนภายนอก ชื่อ-สกุลที่มีการเปลี่ยนชื่อโดยเน้นความหมายที่เป็นธรรมชาติและธรรมชาติ โดยทุกคนจะมีศีลเป็นและผู้นำเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทำให้ชุมชนปฐมอโคกเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรม และมีเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน

โครงสร้างและการบริหารงานชุมชน

โครงสร้างการบริหารงานของคณะกรรมการชุมชนปฐมอโคกประกอบด้วย ประธานชุมชน รองประธาน 2 คน และกองต่างๆ ได้แก่ กองการผลิต กองพาณิชย์ กองการอบรม กองคลัง-บัญชี กองบริการ กอง 3 อาชีพภูษาคี (กสิกรรม, ปุ๋ยสะอาด, ขยะวิทยา) กองพลาภิบาล กองสื่อสาร กองการศึกษา กองศิษย์เก่า และกองเลขานุการ นอกจากนี้ยังมีโครงสร้างการบริหารระบบบุญนิยมในการบริหารใช้แนวคิดหลักธรรมะของพระพุทธเจ้า

ชุมชนปฐมอโคกจะมีโครงสร้างการบริหารงานของชุมชน แบ่งเป็น 11 กอง และมีฐานงานกว่า 30 ฐานงาน ฐานงานต่าง ๆ จะเสนอชื่อตัวแทนขึ้นมาหนึ่งคนเป็นหัวหน้ากอง และเข้ามาเป็นคณะกรรมการชุมชน ซึ่งประธานชุมชนจะมาจากกองเลือกตั้ง และรองประธาน จะเลือกจากคนในฐานงานและหัวหน้ากองต่าง ๆ โดยคณะกรรมการจะมีวาระ 2 ปี และจะมีสมณะสิกขามาตุเป็นที่ปรึกษาฝ่ายสงฆ์

คณะกรรมการบริหารชุมชนจะมีการประชุมตามฐานงานต่าง ๆ ทุกวันจันทร์ และนำการประชุมทุกอาทิตย์มาสรุปในแต่ละกองเพื่อนำมาแจ้งหรือต้องการประชุมติ และรับรองจากคนในชุมชนนั้นจะนำมาสรุปรายงานในการประชุมสามัญประจำเดือนของทุกเดือน

ในการแบ่งหน้าที่ทำงานในการบริหารงานของชุมชนนั้น จะแบ่งตามความถนัดและความสามารถหรือความสนใจของแต่ละคน และในการประชุมจะมีการแบ่งหน้าที่กันทำ ถ้าหากคนไม่พอจะแจ้งให้สมณะทราบและจะประชาสัมพันธ์เพื่อโยกย้ายคนในแต่ละฐานงานไปยังฐานงานที่ต้องการกำลังเสริม

โครงสร้างการบริหารงานคณะกรรมการชุมชนปฐมอโคก
ที่มา : “ชุมชนปฐมอโคก,” โดย ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, 2549, บริษัท ฟาอภัย จำกัด, น.11

แผนงานโครงการของชุมชน

แผนงานและโครงการของชุมชนปฐมอโคกจะมีแผนงานโครงการตามโครงสร้างการบริหารงานชุมชนในแต่ละกองจะมี 7 องค์การใหญ่ ๆ คือ กสิกรรมไร้สารพิษ เป็นการปลูกพืชผัก สมุนไพรต่าง ๆ โดยไร้สารพิษ ไม่ใช้สารเคมี ไม่เผาทำลายวัชพืช ซึ่งอยู่ในกอง 3 อาชีพภูษาคีที่รวมถึงด้านยะ จุลินทรีย์ชีวภาพ และปุ๋ยสะอาด การศึกษานูญนิยม จะเน้นด้านศีลธรรม “ดีก่อนเก่ง” โดยมีหลักปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนสัมมนาสิกขาปฐมอโคกว่า “ศีลเด่น เป็นงานชาญวิชา” จัดการเรียนการสอนด้านวิชาการและการทำงานให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตในชุมชนพุทธสถาน รวทเรียกว่า บวรวิ คือ บ้าน วัด โรงเรียน อุดสาหกรรมบุญนิยม จะประกอบไปด้วย อุดสาหกรรมที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตตามความสามารถของชุมชน ได้แก่ โรงงานทำปุ๋ยพลังแผ่นดิน โรงงานทำเต้าหู้ เต้าเจี้ยว การผลิตอาหารสุขภาพ โรงแกมพู ห้องตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น สื่อสารโลกตระบุญนิยม ได้แก่ โรงพิมพ์กองทัพรธรรมมูลนิธิ การผลิตสื่อ การมีวิทยุชุมชน ที่เกิดขึ้นตามโครงการเรื่องกระบวนการเรียนรู้สิทธิภาคประชาชน มีศาลาเสียงไว้ประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่าง ๆ พาณิชยกรรมบุญนิยม คือ มีศาลาค้าสำหรับจำหน่ายสินค้าราคาถูก โดยมีอุดมการณ์ คือ ขายต่ำกว่าราคาตลาด ขายราคาเท่าทุน ขายต่ำกว่าทุน หรือแจกฟรีในโอกาสที่เหมาะสม มีร้านจำหน่ายยาสมุนไพรและยาแผนปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารมังสวิรัติ ถ้าในวันสำคัญ เช่น วันพ่อ จะมีการแจกอาหารฟรี สาธารณสุขบุญนิยม มีการบริการด้านสาธารณสุข บริการด้านทันตกรรมที่ศาลาสุขภาพ มีศูนย์เจาะวิจัย เป็นการผลิตยาสมุนไพรต่าง ๆ ตักพลาภิบาล เป็นศูนย์เรียนรู้แพทย์แผนไทย บ้านอารมณดีเป็นที่รวมของผู้สูงอายุ ผู้ป่วยระยะยาว และ การบริการเพื่อมวลชนแบบบุญนิยม ได้แก่ ฐานขยะวิทยาเพื่อแยกขยะและแปรรูป โรงครัวกลาง (ศาลากลั่นขวัญ) เป็นโรงครัวทำอาหารในชุมชนและเมรุเผาศพของชุมชน

แผนงานโครงการต่าง ๆ ถือเป็นงานปฏิบัติของคนในชุมชนซึ่งในแต่ละปีการขับเคลื่อนจะเน้นในด้านใดนั้นจะขึ้นอยู่กับโครงสร้างหลักของเครือข่ายชาวอโคกทั่วประเทศ ซึ่งจะได้รับนโยบายจากแกนกลางหลักของชาวอโคกในการประชุมหมู่สงฆ์ในงานมหาปวารณาปีละครั้ง ดังเช่นในปี 2551 โครงการต่าง ๆ จะเน้นในเรื่องภาวะโลกร้อน เรื่องการแยกขยะ การนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งชุมชนปฐมอโคกได้จัดทำกรนำขยะมาบ้นไฟเป็นพลังงานทดแทนโดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนชัยพัฒนา และดำเนินการร่วมกับมหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งประธานชุมชนได้กำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนในปี 2551 ว่าจะเป็นนโยบายในเรื่อง 3 อาชีพภูษาคี ได้แก่ ขยะ ปุ๋ย กสิกรรม โดยทุกเครือข่ายอโคกก็จะขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน

ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่สามารถจัดกิจกรรมที่เป็นองค์รวม มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันของคนในชุมชนด้วยทุนทางทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน มีการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองอย่างพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอกชุมชนบนพื้นฐานการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดความสมานฉันท์ มีการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ประโยชน์

จากความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ได้อย่างเหมาะสมยังยืมนำไปสู่สภาวะดินดำน้ำชุ่ม ป่าไม้ พืชพรรณ สัตว์ป่าอุดมสมบูรณ์ และสิ่งแวดล้อมน่าอยู่ ปลอดภัย ปลอดภัย อยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างสันติและเกื้อกูลเกิดความสงบสุขร่มเย็น สามารถแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีบูรณาการ มีภูมิคุ้มกัน สามารถต้านรับและใช้ประโยชน์จากกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551)

เมื่อพิจารณาจากความหมายของชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนปฐมอโศกเรียกว่าเป็นชุมชนเข้มแข็งทั้งในทางวัฒนธรรม โครงสร้าง และการบริหารงานของชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งสิ้น รวมถึงการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประธานชุมชน สมาชิกทุกคนต่างเห็นว่าชุมชนของตนเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง รวมถึงผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนตำบล และประชาชนรอบข้างก็มองว่าชุมชนปฐมอโศกเป็นชุมชนที่เข้มแข็งเช่นเดียวกัน โดยชุมชนปฐมอโศกสามารถบริหารจัดการได้ด้วยชุมชนเองทั้งหมด

ชุมชนปฐมอโศกเป็นชุมชนแห่งความพอเพียงที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพารัฐจึงเห็นได้จากการศึกษา เรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาของชุมชนปฐมอโศกกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ณัฐกนก เจนสุสธิตไพศาล, 2546)พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิถียุทธ และระบบบุญนิยมของชุมชนปฐมอโศก เป็นแนวทางการพัฒนาเชิงพุทธ ซึ่งสามารถนำชุมชนปฐมอโศก สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ตามมาตราวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ 4 ประการ คือ

ด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนปฐมอโศกมีการใช้ทรัพยากรอย่างระมัดระวัง รอบคอบและอย่างฉลาด การใช้ให้พอเพียงต่อความต้องการไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป มีการบำรุงรักษา ซ่อมแซม ทรัพยากร ลดการใช้สารเคมี สารพิษต่าง ๆ มีการทำกิจกรรมธรรมชาติ กิจกรรมไร่สารพิษ การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยชีวภาพ

ด้านสังคม ภายในชุมชนปฐมอโศกมีสภาพแวดล้อมที่ดีซึ่งมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่มีการเบียดเบียนกัน ชุมชน และไม่อารัดเอาเปรียบกัน ปราศจากปัญหาอาชญากรรม การปล้น ลักขโมย ปัญหายาเสพติดและมลพิษ

ด้านปัจเจกบุคคล สมาชิกชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี กล่าวคือร่างกายแข็งแรง ได้รับปัจจัยพื้นฐานเพียงพอกับการดำรงชีพ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค มีงานทำมีรายได้เพียงพอกับการยังชีพ สมาชิกทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการบริการพื้นฐานที่จำเป็นต่าง ๆ อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน อาทิ การศึกษา การรักษาพยาบาล และมีสุขภาพจิตที่ดี มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ไม่เครียด ไม่กังวล ไม่หงุดหงิด กินได้ นอนหลับสบาย

ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจของชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ซึ่งสามารถผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคได้เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิกชุมชนโดยมีกระบวนการผลิตที่เหมาะสม ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมีการพึ่งพาชุมชนภายนอกน้อยมาก

ทั้งนี้ก็เพราะมีเงื่อนไขหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 4 ประการ กล่าวคือ ประการแรก คือ ชุมชนปฐมอโศกมีกระบวนการคัดสรรการเข้ามา

เป็นสมาชิกชุมชนอย่างเข้มงวด ประการที่สอง คือ ชาวปฐมอโศกมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกับฆราวาสภายนอก ประการที่สาม คือ ชาวปฐมอโศกตั้งอยู่บนอุดมการณ์ ความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนา และ ประการสุดท้าย คือ การมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มแข็งระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน

นายทะเบียนของชุมชนอโศก ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการเรื่องสาธารณูปโภคในระบบสาธารณูปโภคของชุมชนปฐมอโศก ใน การใช้น้ำ จะมาจากน้ำบาดาลที่คนในชุมชนขุดขึ้นมาใช้มีบ่อบาดาล 4 บ่อ มีการใช้ไฟฟ้าย่างเดียวที่ใช้ของหลวง และมีโครงการร่วมมือกับมหาวิทยาลัยศิลปากรในการถลุงพลาสติกเป็นน้ำมันเพื่อทำพลังงานทดแทน นอกจากนี้ในการจัดทำถนนที่เป็นของชุมชน คนชุมชนจัดการทั้งหมดไม่ว่าแรงงาน เงิน ใช้รถสิบล้อเอาดินลง ซึ่งชุมชนมีความพร้อมสามารถจัดการเองได้หมด ชาวชุมชนกล่าวว่า “ชุมชนเราต้องทำให้เข้มแข็ง ถ้าไม่เข้มแข็งก็อยู่ไม่ได้ ต้องเสียข้าวกินก่อน”

ทั้งนี้ ชุมชนปฐมอโศกไม่ได้ตัดขาดหรือแยกตัวจากสังคมภายนอก เพราะยังมีบางประเด็นที่เป็นความร่วมมือ หรือได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากภายนอกในภาคส่วนต่าง ๆ เช่น ในอดีตได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนเพื่อสังคม (Social Investment Fund SIF) ที่ช่วยเหลือกลุ่มต่างๆ ที่มีอาชีพโดยทำโครงการไป ได้นำมาสร้างอาคาร และนำไปอบรมซึ่งเชื่อมกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในอดีตชุมชนปฐมอโศกทำสัญญา 3 ปี อบรมเกษตรกรรพพัชระแห่งนี้ รวมประมาณ 60,000 - 70,000 คน ซึ่งสามารถช่วยให้เกษตรกรปลดปล่อยภาระหนี้สินได้ถึง 70% โดยชุมชนไม่ได้เน้นในเรื่องเงินงบประมาณเพราะงบประมาณที่ได้นำไปอบรม แต่เน้นในเรื่องเผยแพร่ธรรมะ นอกจากนี้ชุมชนปฐมอโศกมีเครือข่ายความร่วมมือ (ชาวอโศก จะใช้คำว่า เครือแห่) จากชาวอโศกทั่วประเทศ

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุวิดา แสงสีหนาท (2547) ที่สรุปว่าอาชีพภูชาติทั้งสามเป็นกิจกรรมที่ ครบวงจรในตัวเอง และต่อชุมชน นับแต่การผลิตผลิตผล การประกอบอาหาร และการกำจัดของเสียจากการบริโภค นำไปสู่การพึ่งตนเองได้ของชุมชน ชุมชนอโศกสร้างสังคมเข้มแข็งที่มีเศรษฐกิจพอเพียงและพึ่งตนเองได้

การมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนปฐมอโศกในการบริหารงาน และตรวจสอบความโปร่งใสทั้งด้านของคณะกรรมการชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าได้มีการเข้ามามีส่วนร่วมดังนี้

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารงานของชุมชน

ชาวปฐมอโศกได้มีส่วนร่วมต่อการบริหารชุมชนของตนเองอย่างมากโดยผ่านคณะกรรมการบริหารชุมชน โดยชุมชนได้มีการเลือกตั้งประธานชุมชนซึ่งจะเสนอชื่อคนในชุมชนที่เป็นคนที่รู้จักคุ้นเคยกันอยู่แล้ว และเป็นคนที่อยู่ประจำในชุมชน เป็นการเลือกตั้งผู้นำชุมชนโดยยึดหลักประชาธิปไตย

การตรวจสอบการบริหารงานของคณะกรรมการบริหารชุมชนจากการสัมภาษณ์คนในชุมชนพบว่า ทุกคนใช้วิธีการตรวจสอบผ่านการประชุมสามัญประจำเดือน โดยสมาชิกชุมชนสามารถลงมติ ชักฟอก และชักถามได้ จะมีการชี้แจงผลการดำเนินงานที่มาจาก

การประชุมวิสามัญในแต่ละอาทิตย์ของกองต่าง ๆ แจ้งให้ที่ประชุมทราบ และมีการร่วมลงมติในการประชุมสามัญในเรื่องต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

ชุมชนปฐมมโศกค่อนข้างจะมีการบริหารจัดการที่เป็นอิสระจากองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ทั้งนี้ได้มีการเข้าไปมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยจะเป็นการเข้าร่วมในการเลือกตั้งซึ่งคนในชุมชนส่วนมากมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง มีการส่งตัวแทนในการประชุมประชาคม และให้ความร่วมมือในด้านต่าง ๆ เช่น ในงานวิทยุชุมชน และงานสาธารณสุข ในการลงคะแนนเสียงต่าง ๆ ในการเลือกตั้งส่วนมากคนในชุมชนจะลงคะแนนเสียงกันครบ

การตรวจสอบในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลมีการตรวจสอบโดยการเข้าร่วมประชุมประชาคมกับหมู่ 5 โดยเข้าร่วมฟัง ร่วมวิเคราะห์ และลงมติ แต่จะไม่เกี่ยวข้องกับในเรื่องของเงิน ซึ่งการประชุมประชาคมที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในแผนงาน/โครงการ เช่น แห้งค้ำน้ำที่สร้างขึ้นตรงที่ประชุมสมาคมเกิดจากการประชุมประชาคมเช่นเดียวกัน

อาจกล่าวได้ว่าชุมชนปฐมมโศกมีส่วนร่วมกับการบริหารส่วนตำบลตามหน้าที่และในส่วนที่จำเป็นอย่างเต็มที่แต่ด้วยวัฒนธรรมที่ต้องการหลีกเลี่ยงในประเด็นของการตรวจสอบที่อาจจะมิข้อโต้แย้งกันซึ่งถือเป็นเรื่องสามัญของคนที่ยังอยู่ในโลกียวิสัย จึงได้ให้เป็นไปตามความเห็นและการดำเนินการของประชาชนในส่วนอื่น ๆ ของท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน

องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน จัดตั้งมาตั้งแต่ปี 2539 เริ่มแรกจากการยกฐานะจากสภาตำบล มีรายได้ประมาณ 3 ล้านบาท มีพื้นที่รับผิดชอบ 6 หมู่บ้าน และในปี 2541 องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนได้รับรางวัลที่ 1 ของจังหวัดนครปฐม ตามโครงการคัดเลือก อบต. ที่ถือได้ว่าการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนที่ผ่านมาประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับและสามารถแก้ไขปัญหาตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้

องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน ได้กำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้สามารถดำเนินการไปสู่วิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้โดยกำหนดยุทธศาสตร์หลักไว้ 6 ยุทธศาสตร์ ในแผนพัฒนาสามปี ประจำปี พ.ศ.2551 - 2553 ที่ทำให้เห็นบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต่อการพัฒนา โดยยุทธศาสตร์ที่องค์การบริหารส่วนตำบลใช้งบประมาณมากที่สุดเป็นอันดับแรก คือ ด้านการพัฒนาเมืองและชุมชน อันดับสอง คือ ด้านการบริหารจัดการน้ำ อันดับสาม คือ ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการคุ้มครองทางสังคม อันดับสี่ คือ ด้านการบริหารจัดการ อันดับห้า คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอันดับสุดท้าย คือ ด้านเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนมีนโยบายหลักของการพัฒนา คือ เน้นในการพัฒนา “คน” ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีศักยภาพสูงสุด ให้มีคุณภาพอันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน ให้มีความเจริญก้าวหน้า และในปัจจุบันนโยบายของรัฐบาลก็เน้นให้ชุมชนได้เข้ามา

มีส่วนร่วมในการบริหารงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล ถ้าชุมชนมี “คน” ที่มีความรู้ความสามารถ มีคุณภาพ ก็จะทำให้การพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนพัฒนาเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลเมื่อชุมชนปฐมมโศกเข้มแข็ง

การพิจารณาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อชุมชนมีความเข้มแข็ง จะแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 มิติ คือ มิติจากชุมชน และมิติจากองค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้ผลจากการสัมภาษณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องในแต่ละมิติมาเป็นปัจจัยในการพิจารณา

มิติจากชุมชน

แม้ชุมชนปฐมมโศกจะตั้งขึ้นมาก่อนองค์การบริหารส่วนตำบล และมีความเป็นชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งภาครัฐ แต่ในมิติหรือมุมมองของชุมชนนั้น บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้ลดลง เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลยังมีชุมชนอื่นที่ต้องดูแล นอกจากนี้หน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ยังมีอีกหลายประการ แม้ว่าชุมชนจะไม่ต้องขอความช่วยเหลือแต่หากท้องถิ่นเสนอความช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์ก็ไม่ปฏิเสธความช่วยเหลือนั้น ซึ่งชุมชนเห็นว่าชุมชนสามารถช่วยเหลือตัวเองในทุก ๆ เรื่อง โดยเฉพาะเรื่อง งบประมาณ องค์การบริหารส่วนตำบลมีงบประมาณที่จำกัดจึงควรจะไปช่วยชุมชนที่มีความต้องการความช่วยเหลือมากกว่า หรือยังพึ่งตนเองยังไม่ได้ นอกจากนี้ชุมชนยังเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทหน้าที่ที่หนักอยู่แล้ว การที่ชุมชนสามารถบริหารจัดการบริการสาธารณะตามความต้องการภายในของชุมชนเองได้นั้นก็ถือเป็นการแบ่งเบาภาระ และทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถนำงบประมาณไปใช้ในการกิจการที่มีความจำเป็นและสำคัญจริง ๆ ทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของประชาชน

มิติจากองค์การบริหารส่วนตำบล

ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลมีความเห็นที่สอดคล้องกับชุมชนว่า การที่ชุมชนปฐมมโศกเป็นชุมชนที่เข้มแข็งไม่ได้ทำให้บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลลดลง เพราะยังมีหน้าที่ในส่วนอื่น ๆ และชุมชนอื่นในพื้นที่รับผิดชอบ แต่บทบาทที่มีต่อชุมชนที่มีความเข้มแข็งอย่างเช่นชุมชนปฐมมโศก องค์การบริหารส่วนตำบลจะปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นที่ปรึกษา และคอยสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งขึ้นกับผู้บริหารของท้องถิ่นว่าจะมีความสามารถเปิดใจรับกับการเปลี่ยนแปลงบทบาทได้มากแค่ไหน ถ้าชุมชนเข้มแข็ง องค์การบริหารส่วนตำบลต้องเปลี่ยนบทบาทตนเองเป็นที่ปรึกษาเข้าไปช่วยในส่วนที่ชุมชนช่วยเหลือตัวเองไม่ได้

นอกจากนี้ บางสิ่งบางอย่างสามารถสร้างความร่วมมือกันได้ซึ่งประชาชนของปฐมมโศก มีกฎระเบียบ มีความรู้ ฉะนั้น บางสิ่งบางอย่างท้องถิ่นหรือประชาคมก็ต้องพึ่งพาอาศัยชุมชนปฐมมโศก โดยพยายามสร้างสายใยผูกมัดจิตใจระหว่างกัน เพื่อให้เป็นตัวอย่างในการประพฤติตนตามระเบียบของสังคม อันเป็นส่วนช่วยการปฏิบัติหน้าที่ที่องค์การบริหารส่วนตำบลต้องดูแลเรื่อง ข้อบังคับชุมชนเพราะการที่อยู่ในชุมชนเดียวกันต้องมีกฎระเบียบรองรับ ถึงจะรักษาความสงบสุขของตำบลได้ ถ้าสมมุติชุมชนใดชุมชนหนึ่งสร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้านหรือบ้านใดบ้านหนึ่ง องค์การบริหารส่วนตำบลก็

ต้องดูแลจัดการ เช่น เรื่องระเบียบและการดำเนินการก่อสร้างต่าง ๆ ในพื้นที่ล้วนอยู่ในการควบคุมขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งนั้น

สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาไปอีกขั้นหนึ่งก็คือ จากการที่ชุมชนปทุมโมโคกมีการบริหารจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภคของตนเองได้ ไม่ได้พึ่งพางบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลสามารถนำงบประมาณไปใช้ในโครงการที่เน้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้มากขึ้นทำให้การพัฒนาของท้องถิ่นเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ชุมชนปทุมโมโคก ยังมีส่วนเสริมสร้างภาพลักษณ์ของท้องถิ่นในการเป็นท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ (Good Local Governance) ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ชุมชนภายนอกสามารถเข้ามาดูงานเพื่อนำไปปรับใช้ในชุมชนของตน

การปรับเปลี่ยนบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่

จากบทบาทเดิมขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้ที่จัดการหรือกำหนดให้ หรือให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้บางส่วน ให้ประชาชนเป็นเพียงที่ปรึกษา เข้าเป็นกรรมการหรือเป็นหุ้นส่วนนั้น รัฐต้องเปลี่ยนบทบาทตามแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐใหม่ (New Public Management) ในการลดบทบาทของรัฐลง และสนับสนุนในการบริหารจัดการชุมชนของตนเองมากขึ้น โดยบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้องเข้าไปสนับสนุนในส่วนที่ขาดให้ชุมชนที่เข้มแข็งที่สามารถบริหารจัดการได้ด้วยชุมชนเอง จากการศึกษาชุมชนปทุมโมโคกจะพบว่าชุมชนสามารถบริหารจัดการตามความต้องการของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยมีการพึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐน้อยมาก นั่นคือบทบาทของ อบต. จึงได้ลดลงเหลือเฉพาะเท่าที่จำเป็นที่ชุมชนต้องการความช่วยเหลือ เช่นในเรื่องของไฟฟ้าเท่านั้น ทั้งนี้ชุมชนมีแผนงานที่ตั้งขึ้นมาโดยชุมชนและเครือข่ายของชุมชน อบต. จึงไม่ใช่ผู้ที่ขับเคลื่อนชุมชน แต่เป็นผู้ที่กำกับดูแลให้เกิดความสงบเรียบร้อยเท่านั้น กล่าวได้ว่าเมื่อชุมชนเข้มแข็ง สามารถจัดการได้จนถึงระดับหนึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องบริการสาธารณูปโภคได้เองดังเช่นชุมชนปทุมโมโคก บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้องเปลี่ยนจากผู้ให้เพียงที่ปรึกษา

นับได้ว่าเมื่อชุมชนปทุมโมโคกมีความเข้มแข็งได้ส่งผลกระทบต่อปรับเปลี่ยนบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้อง และส่งเสริมให้การจัดการภาครัฐแนวใหม่ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพด้วยหากชุมชนต่าง ๆ ในท้องถิ่นไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ย่อมจะต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐ ขาดการริเริ่มจากชุมชน ทำให้บทบาทของภาครัฐจะยังคงดำรงความสำคัญในการชี้แนะหรือกำหนดทิศทางการทำงานของชุมชน ซึ่งเป็นปัญหาของการบริหารจัดการภาครัฐแบบดั้งเดิม

บทสรุป

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน และความเข้มแข็งของชุมชนปทุมโมโคก พบว่าบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้ลดลง และยังคงต้องทำหน้าที่หลักในส่วนอื่น ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของ

ชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบ แต่บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลที่มีต่อชุมชนปทุมโมโคกต้องเปลี่ยนไปเป็นเหมือนที่ปรึกษา และคอยสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลจากผู้จัดการหรือกำหนดให้ หรือให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้บางส่วน ให้ประชาชนเป็นเพียงที่ปรึกษา เข้าเป็นกรรมการหรือเป็นหุ้นส่วนนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนได้ปรับเปลี่ยนบทบาทตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ในการปรับเปลี่ยนบทบาท และสนับสนุนในการบริหารจัดการของชุมชนมากขึ้น โดยบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลต้องเข้าไปสนับสนุนในส่วนที่ขาดให้ชุมชนที่เข้มแข็งที่สามารถบริหารจัดการได้ด้วยชุมชนเอง ในกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนและชุมชนปทุมโมโคกจะสามารถเป็นต้นแบบหรือแนวทางให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้ว่าถ้าชุมชนเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการ และพึ่งพาตนเองได้ดังเช่นชุมชนปทุมโมโคก บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามระดับความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ๆ

บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

ตามวิสัยทัศน์และกรอบการปฏิรูประบบราชการในการปรับบทบาทภาครัฐ การกระจายอำนาจ การปรับลักษณะโครงสร้างองค์กร และกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งดำเนินไปตามหลักการจัดการภาครัฐแนวใหม่นั้นมีมิติของการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับระบบราชการในทุกภาคส่วน ซึ่งในการศึกษานี้ได้นำไปใช้กับการปรับบทบาทของภาครัฐในส่วนของการบริหารท้องถิ่น และการกระจายอำนาจ โดยเป้าหมายของการกระจายอำนาจคือ ความปรารถนาให้ราชการส่วนท้องถิ่นเข้าไปขับเคลื่อน และส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง โดยผ่านกลไกของการกระจายอำนาจทั้งในด้านการบริหาร การคลัง และทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจเพื่อตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นได้อย่างถูกต้องและทันต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงมากที่สุด อาจกล่าวได้ว่า ราชการส่วนกลางเป็นผู้ที่เห็นความสำคัญและต้องการส่งเสริมหรือสร้างชุมชนเข้มแข็ง หรือเรียกว่าได้เป็นการขับเคลื่อนจากส่วนบน (Top-down) ลงสู่ท้องถิ่น

แต่ผลจากการศึกษาบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการบริหารตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ เมื่อชุมชนภายในท้องถิ่นคือ ชุมชนปทุมโมโคก มีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการภายในชุมชนถึงขั้นที่พึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนก็ยังมีบทบาทในการจัดบริหารสาธารณะต่าง ๆ ที่จำเป็นและตรงตามความต้องการสำหรับคนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แต่สิ่งที่สำคัญคือ องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองที่มีต่อชุมชนปทุมโมโคกจากผู้ดำเนินการเองทั้งหมด มาเป็นผู้ที่อำนวยความสะดวก (Facilitator) และเป็นที่ปรึกษา (Adviser) ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ต้องการให้มีการพัฒนาจากรากอย่างยั่งยืน (Bottom-up Sustainable Development)

แนวทางในการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ ในภาพรวม โดยการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนเป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การจัดการภาครัฐแนวใหม่เป็นความพยายามที่จะสร้างการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนที่มีจุดเริ่มต้นจากภาครัฐส่วนกลาง กรณีชุมชนปทุมอโศกได้แสดงให้เห็นว่าความเข้มแข็งของชุมชนสามารถเป็นกลไกจากฐานรากที่จะส่งเสริมให้การจัดการภาครัฐแนวใหม่ประสบความสำเร็จได้แต่ทั้งนี้ประเด็นปัญหาที่น่าจะได้มีการพิจารณาเพิ่มเติมคือการที่ชุมชนอโศกมีลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งเป็นคำถามว่าจะสามารถนำแนวทางการบริหารจัดการของชุมชนปทุมอโศกไปปรับใช้กับชุมชนอื่น ๆ ได้หรือไม่ และจะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างไร นอกจากนี้ในประเด็นของวัฒนธรรมของชุมชนปทุมที่ซึ่งมีความเห็นของประชาชนจากชุมชนโดยรอบว่ายังค่อนข้างมีความแตกต่างจากชุมชนโดยรอบซึ่งยังขาดการผสมผสานความกลมกลืน จะมีแนวทางใดที่จะทำให้ชุมชนเหล่านี้หลอมรวมให้เป็นเนื้อเดียวกันมากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งหากสามารถลดจุดอ่อนเสริมจุดแข็งระหว่างชุมชนต่าง ๆ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทนอาจจะเข้ามาทำหน้าที่เชื่อมประสานโดยผ่านกลไกทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอาจจะนำไปสู่การแพร่กระจายความเข้มแข็งของท้องถิ่นโดยรวมได้มากขึ้น ซึ่งนับได้ว่าเป็นประเด็นที่ท้าทายและน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- จุฬพล หนิมพานิช. 2548. การบริหารจัดการภาครัฐใหม่: หลักการแนวคิด และกรณีตัวอย่างของไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- ทิพาวดี เมฆสวรรค์. 2543. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในศตวรรษใหม่ ใน “สรุปผลการทดลองตามโครงการทดลองตามโครงการส่งเสริมบริหารจัดการที่ดีโดยการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่น: ข้อเสนอเพื่อการขยายผล”. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- ปธาน สุวรรณมงคล. 2543. รายงานวิจัยเรื่อง บทบาท โครงสร้างหน้าที่ และความสัมพันธ์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสรุปผลการทดลองตามโครงการทดลองตามโครงการส่งเสริมบริหารจัดการที่ดีโดยการกระจายอำนาจส่วนท้องถิ่น: ข้อเสนอเพื่อการขยายผล. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- รายงานทะเบียนชุมชนปทุมอโศก ประจำเดือน ธ.ค. 2550 21 ม.ค. 2551
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. ทิศทางการปกครองท้องถิ่นไทย. วารสารประชาคมวิจัย, ฉบับที่ 60 เดือนมีนาคม-เมษายน 2548, หน้า 3-7.

- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2549. ชุมชนปทุมอโศก. กรุงเทพฯ: บริษัท ฟาอภัย จำกัด, สุวิดา แสงสีหนาท. 2547. การพัฒนาทางเลือกในประเทศไทย: กรณีศึกษาชุมชนพุทธชาวอโศก. เข้าถึงจาก http://www.ubru.ac.th/ipems/documents/thai_select.pdf.
- ลินธุ์ สโรบล. 2548. กระบวนทัศน์วิจัยเพื่อท้องถิ่น จุดเปลี่ยนการพัฒนา. กรกช ชีวงศ์ (บรรณาธิการ). เชียงใหม่: วนิตการพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ. 2544. วิสัยทัศน์และกรอบการปฏิรูประบบราชการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2551.สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) เข้าถึงจาก <http://www.nesdb.go.th/portal/0/news/p>.

สัมภาษณ์

- สัมภาษณ์ คนชุมชน แผนกขายสมุนไพร, 19 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ คนชุมชน กองบริการของชุมชนปทุมอโศก, ชุมชนปทุมอโศก, 9 กุมภาพันธ์ 2551.
- สัมภาษณ์ คนวัด และกองการสื่อสารบุญนิยมของชุมชนปทุมอโศก, 22 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ ครูสอนนักเรียน และพยาบาลในชุมชนปทุมอโศก, 19 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ ชาวบ้าน หมู่ 3, 20 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลพระประโทน, 22 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ นายทะเบียนชุมชนปทุมอโศก, 10 กุมภาพันธ์ 2551.
- สัมภาษณ์ ประธานชุมชนปทุมอโศก, 10 กุมภาพันธ์ 2551.
- สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 ตำบลพระประโทน, 20 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล, 20 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน, 21 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน, 20 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน หมู่ 3, 13 กุมภาพันธ์ 2551.
- สัมภาษณ์ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หมู่ 5, 20 เมษายน 2551.
- สัมภาษณ์ หัวหน้าสำนักปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน, 13 กุมภาพันธ์ 2551.